

МОНТАЖЕ

МОНТАЖІ. ДЕБОРА ФОҒЕЛЬ І НОВА ЛЕГЕНДА МІСТА

Музей Мистецтв у Лодзі / Muzeum Sztuki w Łodzi 27.10.2017 – 04.02.2018

виставка у рамках "Року авангарду у Польщі" під почесним патронатом Президента РП

Концепція виставки має три вихідні пункти, також виміри, що поміж собою перетинаються та контрастують. Перший із них – це монтаж, який трактується як найважливіша з практик авангарду - практика комбінування, компіювання, складання, що містить і кубістичні колажі, й конструктивістські монтажі, роботи сюрреалістів чи кіно- й фотоексперименти.

Цю практику включено у контекст концепції та естетичних зацікавлень і творчості **Дебори Фоґель** (1900–1942) – письменниці, критикині й теоретикіні мистецтв, постать якої сьогодні відкриваємо заново ; також її зв'язки з тими, хто практикував авангард у міжвоєнний період, передусім у тодішній Польщі - поміж іншими, це митці з Львівської групи "Артес", Краківської групи, окремі художники, серед яких Леон Хвістек і Владислав Стшемінський. Товаришуючи із Бруно Шульцом і Станіславом Віткевичем (Віткаци), Дебора Фоґель була невтомною поширювачкою нових концепцій мистецтва, шанованою в колах митців авторкою теорії монтажу і фотомонтажу, а також ініціаторкою радикальних спроб перенесення досвіду візуальних практик авангарду на мову літератури, які реалізовувала польською та мовою їдіш.

Окремим виміром виставки є сучасне місто, його гетерогенні простори та їх іконосфера, потрактовані як площина й досвід, що генерують модерністичну рефлексію над візуальним

сприйняттям і пов'язану з ними практику монтажу, а також як сцена, на котрій розігруються вистави, напруга та конфлікти сучасності, що їх Фогель і наближені до неї митці відслідковують, видобувають і назначають.

Парадоксальним – бо, до певної міри, периферійним – центром показу є Львів, де жила Фогель, простір її "приватної географії". Тут були створені найважливіші її праці. Саме тут вона здійснювала, як тоді говорили, матронат над "Артесом", у колі якого народилося одне з найоригінальніших явищ у львівському мистецтві того часу – фотоколаж і фотомонтаж. Саме звідси вона вирушала у подорожі до світових метрополій сучасності. І саме тут її було вбито під час ліквідації львівського гетто у серпні 1942 року.

Львів на виставці – це місце, що генерує образи, перетворені в практиках Фогель і "Артесу", а водночас і місце втілення та довершення естетичних теорій. Він стає певним третім простором, де критичному де- й ре-монтажеві підлягають основні категорії, що організують площину мистецтва та філософії, місцем, де підважують тотожності і перекреслюють дихотомії – естетичні, етнічні, статеві. Це простір, де візерунки, кліше, усталені взаємини та сприйняття сходяться між собою, і з цього зіткнення виникають нові можливості їхньої реконфігурації. Такою є творчість і думка самої Фогель, що рухається у лімінальному просторі – поміж різними мовами, культурами, групами та місцями.

Однак зацікавлення Фогель вели далеко поза межі Галичини. Хоча Нью-Йорк був для письменниці "есенцією усіх міст", без сумніву, точкою тяжіння цієї мапи реальних та інтелектуальних подорожей є **Париж**. Починаючи з вітрин і манекенів П'єра Іманса, які заволоділи увагою Дебори Фогель і львівських митців-живописців, до Фернана Леже та його Модерної Академії, куди значна група львівських художників була скерована на навчання в другій половині 20-х років. Власне група "Артес" перенесла на львівський ґрунт розмаїття паризьких ідей – від поглинаючого локальні мотиви примітивізму до кубістичного колоризму й оригінального різновиду сюрреалізму. Один з учасників групи, Хенрик Стренг (Марек Влодарський), стає ілюстратором текстів Дебори Фогель (*Tog-figurn*, 1930, *Akacjes blien*, 1935, *Akacje kwitną*, 1936). Не менш важливі місця у біографії авторки – це Берлін, також Стокгольм, де мешкала її родина. Лодзь це для неї – місто конструктивізму і Стшемінського. Нью-Йорк – місто групи їдишистів-експериментаторів та їхнього журналу "Інцих".

План і форма виставки мають відповідати головним темам творчості і теоретичної думки Дебори Фогель, передусім тому принципові, на котрому базується техніка монтажу – і літературного, й візуального. Іншою точкою відліку буде концепція "постійної зміни форм" у мистецтві й у подіях життя. Отже, план виставки буде поєднувати синхронний та діахронний аспекти інтелектуальної біографії письменниці. Він відобразить проблемну структуру її естетичних роздумів і водночас покаже стадії розвитку її думки у безпосередньому зв'язку з програмними основами та практиками тогочасних митців. Виставку заплановано як

композицію місьць, сцен і міст, з якими було пов'язане життя Дебори Фогель та її творчий розвиток. Вона запропонує досвід долання міського простору, що водночас має довести актуальний вимір теоретичної рефлексії Фогель.

Виставка охопить широкий спектр художніх явищ другої половини 20-х та 30-х років – від прикладів абстрактного мистецтва, інспірованих версією конструктивізму Фернана Леже, через вкорінений у естетиці вулиці сюрреалізм, до малярських експериментів, що тяжіють до суспільного реалізму. Праці зіставлено з документальними фотографіями та артефактами – репрезентаціями та рештками світу львівської комерції та споживацтва, що тоді зароджувалися. Візуальний вимір доповнить звукове тло, спроба реконструкції авангардної фоносфери. До експозиції включено записи видатного львівського композитора Юзефа Коффлера з Львівської музичної академії, раннього представника додекафонії. Атональне звучання буде візуалізувати "Музична композиція" Леопольда Левицького; ці експерименти зіставлено з фрагментами тодішньої популярної музики, вуличної пісні та джазу, що проникали у творчість представлених на виставці митців. Назагал показ має створити ефект помноженого монтажу – монтажу мап, естетик, місьць, образів та звуків.

Представлено роботи мисткинь/митців:

Саша Блондер, Еугеніуш Ванек, Мєчислав Висоцький, Тадеуш Войцеховський, Євген Деслав, Ванда Діаманд, Вільям Кляйн, Катажина Кобро, Юзеф Коффлер, Фернан Леже, Леопольд Левицький, Людвік Ліллє, Станіслав Осостовіч, Анджей Пронашко, Маргіт Райх-Сельска, Александер Рімер, Ромен Сельський, Вальтер Руттманн, Хенрик Стренг [Марек Влодарський], Владислав Стшемінський, Станіслав Тейсейр, Людвік Тировіч, Отто Хан, Леон Хвістек, Єжи Яніш, Марія Ярема.

куратори: Андрій Бояров, Павел Політ, Кароліна Шиманяк